

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)

НАУКОВИЙ СЕМІНАР

**АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Тези доповідей

м. Чернівці, 15 грудня 2017 р.

Чернівці

Технодрук

2017

ОРГКОМІТЕТ

Добржанський О. В., д.і.н., проф. (*голова*)
Скорейко Г. М., к.і.н., доц. (*заступник голови*)
Чучко М. К., д.і.н., проф.
Пивоваров С. В., д.і.н., проф.
Возний І. П., д.і.н., проф.
Рідуш Б. Т., д.г.н., проф.
Грига В. В.
Буйновська Є. В.
Боднарюк М. І.
Ільків М. В., к.і.н. (*секретар*)
Калініченко В. А., к.і.н.

Археологія Буковини: здобутки та перспективи: Тези доповідей наукового семінару (м. Чернівці, 15 грудня 2017 р.). – Чернівці: Технодрук, 2017. – 104 с.

Тези доповідей наукового семінару присвячені актуальним питанням археології Буковини. Розглядається проблематика кам'яної доби, епохи палеометалу, раннього заліза, середньовіччя та раннього нового часу, а також охорони об'єктів археологічної спадщини, історичних реконструкцій і музеєфікації старожитностей регіону. Результати досліджень пам'яток Чернівецької області представили науковці та краєзнавці з Чернівецької області, Києва, Львова, Івано-Франківська, Ужгорода, Тернополя, Кам'янця-Подільського (Україна), Сучави (Румунія), Кракова (Польща), Будапешта (Угорщина).

З М І С Т

Авраменко М. Інгумації з кам'яними конструкціями на пам'ятках черняхівської культури Середнього Подністров'я	7
Бандрівський М. Про ймовірний вплив гунської навали на появу скловиробничої майстерні в Комарові на Північній Буковині	8
Бандрівський М., Крушельницька Л. Нові комплекси кінської упряжі «передкіфського часу» з овальними кільцями із Середнього Придністров'я (за матеріалами Сокирянського району Чернівецької області)	12
Боднарюк М. Вивчення пам'яток кам'яного віку в Подністров'ї та Попрутті Чеславом Амброжевичем	15
Боднарюк М., Ісопеску А. Нумізматичні знахідки пізньоримського часу з поселень с. Опришени	17
Буйновська Є. Проблеми охорони та використання об'єктів культурної спадщини	19
Буйновська Є., Ільків М., Калініченко В. Дослідження Руської брами Хотинської фортеці у 2017 р.	21
Вакуленко Л. Про походження поховального обряду культури карпатських курганів	24
Вамуш А. Пережитки язичницької символіки в жіночих головних уборах населення Буковини в середньовічний час (XI-XIII ст.)	25
Возний І. Обробіток каменю на теренах Буковини в XII-XIII ст.	28
Горбаненко С. «Магічний» посуд давніх слов'ян	30

Горбаненко С. Промивання на поселенні Комарів черняхівської культури	32
Грига В. Проблеми охорони та збереження пам'яток (об'єктів) археологічної спадщини Чернівецької області	34
Дмитрук Ю. Окремі результати геоархеологічних досліджень Буковини	36
Ємчук В. Результати інвентаризації пам'яток (об'єктів) археології на території Чернівецької області протягом 2014-2017 рр.	38
Зелений А. Нові середньовічні пам'ятки в с. Василівка на Сокирянщині	40
Ільків М. Християнська культова пластика з давньоруських пам'яток Буковини в постійно діючій експозиції Чернівецького обласного художнього музею	41
Ільків М., Михайлина Л., Пивоваров С. Археологічні пам'ятки Василева: результати і перспективи досліджень	44
Калініченко В.А., Пивоваров С.В. Предмети клинкового озброєння з пам'яток VIII-X ст. на Буковині	46
Ластюк В. Трипільські поселення села Погорілівка Заставнівського району Чернівецької області	48
Ластюк Т. Археологічні дослідження «Юних музеєзнавців» Погорілівської ЗОШ I–III ступенів Заставнівського району в системі історико-краєзнавчої роботи	49
Манігда О. Ареали традиційного розселення у X ст. н.е. у мікрореєоні Пруто-Дністровської області	51

Мордовін М., Боднарюк М., Калініченко В., Прохненко І. Західноєвропейські товарні текстильні пломби XIV–XVII ст. на землях Північної Буковини.....	53
Моця О. Літописні гради Буковини: результати та перспективи досліджень.....	56
Нємічева Т. До питання інтерпретації виявлених залишків будівлі північного двору Хотинського замку.....	59
Петраускас О. Деякі підсумки археологічних досліджень виробничої факторії римського часу біля с. Комарів	61
Пивоваров С., Ільків М., Калініченко В. Церква Вознесіння Господнього в Лужанах за археологічними даними	63
Позняков Д. Хотинська нахіє у 1793 році: адміністративний аспект	64
Рідуш Б., Нечитайло П., Тимчук Д. Скельно-печерний комплекс біля с. Василівка	67
Ротар О. Колекція пластики трипільської культури у фондах Чернівецького обласного краєзнавчого музею	69
Рубанець М., Ільків М. Знахідки сокир доби палеометалу із с. Михайлівка на Буковині	71
Руснак О. Вивчення О. Кандибою трипільських старожитностей із Шипинців.....	73
Сандуляк В. Археологічні дослідження архітектурних об'єктів культурної спадщини та оборонних укріплень Хотинської фортеці	75
Сергєєва М. Антракологічні матеріали з поселення черняхівської культури поблизу с. Комарів (дослідження 2014 р.).....	76

Ткачук Т. Формування першої фази шипинецької групи трипільської культури	78
Томенчук Б. Археологія Буковинського Прикарпаття і Подністров'я. Окремі актуальні напрямки новітніх досліджень	79
Третяков О. Історичні реконструкції господарських споруд Буковини VI – рубежу XII-XIII ст.	81
Федорук А. Шоломи на теренах Буковини у кінці XII-XIV ст. за даними археології та іконографії	82
Черновол Д. Дослідження в с. Волошкове	84
Чобан Р. Джурів, урочище Брама – археологічний об'єкт пізньосередньовічного часу	86
Ягодинська М. Археологічні дослідження на Тернопільщині Б.О.Тимощука та І.П.Русанової	87
Якубина С. Поселення черняхівської культури Шебутинці, урочище Сокира	89
Яловко В. Дослідження старожитностей культури карпатських курганів учнями Чагорської школи	91
Яловко В. Дослідження трипільського поселення Коровія, урочище Валени	92
Liwoch R. Metodyka datowania w archeologii wczesnego średniowiecza Zachodniej Ukrainy	93
Niculică V., Budui V., P'kiv M., Bodnariuc N. Pe urmele depozitelor de bronzuri din Bucovina (regiunea Cernăuți)	95
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ	99

Сергій Горбаненко (Київ)

ПРОМИВАННЯ НА ПОСЕЛЕННІ КОМАРІВ ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

У 2014 р. на поселенні поблизу с. Комарів (Кельменецький р-н, Чернівецька обл.) проведено спорадичне промивання заповнення значних за розміром об'єктів. Промивання ґрунту дає додаткову інформацію про матеріальну культуру, збір якої недоступний при застосуванні традиційних методів ведення археологічних робіт навіть найретельнішого ґатунку.

Задачі дослідження. Першочерговою ціллю був пошук таких категорій потенційних знахідок: 1) фрагменти скла (зважаючи на специфіку комарівського поселення); 2) іхтіологічний матеріал (як такий, що зазвичай залишається поза увагою, зважаючи на незначні розміри); 3) інше.

З цією метою із заповнення об'єктів значних розмірів було спорадично відібрано по 2-4 зразки розміром близько 1 стандартного відра (10 куб.дм) кожна. Базу пошуку становили об'єкти 13, 15-17, 19. Кількісні показники результатів представлені в таблиці.

Розподіл знахідок незначних розмірів у досліджених об'єктах

Об'єм	Об'єм, 10 дм ³	Категорія знахідок			Насиченість склом, од. / 10 дм ³
		Іхтіологія	Інше	Скло	
13	2	2-4	+	6	3
15	4	–	1 ¹	11	2,75
16	4	6	+	4	1
17	3	–	+	15	5
19	3	18	+	8	2,7

¹ Кремень незначних розмірів.

Матеріал. 1. У ході промивання дійсно було виявлено фрагменти скла. Вони походять з усіх «перевіраних» об'єктів. Фрагменти настільки дрібні, що переважно (на наш погляд) не можуть становити наукової цінності як *предмет* дослідження (крім передачі на спектральний аналіз). Інтерес до них може бути в основному суто статистичним. Це незнані за розмірами (від 0,2-0,3 до 1,5-2 см) фрагменти скляних виробів, за якими неможливо встановити форму

і т. ін. Можливо, якусь наукову цінність може становити фрагмент скляної «ниточки» з об'єкту 13 товщиною менше ніж 1 мм. Наскільки нам відомо, таких тонких елементів декору у ході археологічних досліджень на черняхівських пам'ятках ще не траплялося. Не виключено, що згаданий екземпляр є відходом виробництва. Отже, не слід сподіватися на виявлення цікавих знахідок фрагментів скляних артефактів посередництвом промивання.

Варта уваги насиченість заповнень фрагментами скла (таблиця). Для трьох об'єктів показник подібний. Найменший показник притаманний заповненню з господарської ями, найбільший – з передгорнкової ями об'єкту 17. Показник 2,7-3,0 можна вважати типовим для об'єктів, опосередковано пов'язаних з виробничими процесами, але не майстернями. Насиченість об'єкту 16, можливо, слід визнати «фоною», притаманною насиченості культурного шару загалом. Верифікація цього припущення потребує практичної перевірки шляхом спорадичного промивання частини культурного шару.

Максимальний показник також не викликає подиву, його зафіксовано для виробничого об'єкту. Імовірно, середній показник «сформувався», так би мовити, природним шляхом: у місцях, де була сконцентрована людська діяльність загалом (але не професійна).

2. Пошук іхтіологічних матеріалів себе мало виправдав. Оскільки рештки риби зберігаються у подібних умовах добре, практично відсутність луски і риб'ячих кісток не є випадковістю. Тут варто згадати, що дослідження проведено на частині пам'ятки, яка, найвірогідніше, була виробничою: там концентрувалися *виробничі* (а не житлові) комплекси. Висловимо сподівання, що з часом, відповідно – зростанням обсягів цієї категорії матеріалів (напевне – у ході дослідження житлової частини пам'ятки), збереться репрезентативна колекція для встановлення «іхтіологічних параметрів» пам'ятки.

3. До «іншого» слід зарахувати незначні частинки кераміки, кісток, шлаку, обмазки (розміри від 0,2-0,3 до 3-4 см). Такий матеріал до уваги не взято, оскільки його інформативність можна прирівняти до нульової. Крім того, виявлено кремій розмірами близько 1 см. Чи це артефакт, чи форма має природне походження, ми судити не можемо.

Висновок. Запропонований метод дає змогу отримати додаткову інформацію про матеріальну культуру, притаманну пам'ятці. Подальший збір іхтіологічних решток уможливить проведення відповідного аналізу, одного з небагатьох, проведених нині для пам'яток черняхівської культури.

Віктор Грига (Чернівці)

ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПАМ'ЯТОК (ОБ'ЄКТІВ) АРХЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Культурно-історична спадщина є ключовим елементом розвитку історичної свідомості, впливовим чинником формування єдиної української національної ідентичності та утвердження об'єднавчих цінностей у суспільстві. Ефективне збереження та відповідне використання культурно-історичної спадщини потребує науково обгрунтованої державної стратегії та чіткої діяльності всіх органів влади щодо її втілення, їх тісної взаємодії з інституціями громадянського суспільства.

Незважаючи на певні позитивні зрушення останніх років, загальний стан об'єктів культурно-історичної спадщини у Чернівецькій області залишається загрозливим та потребує термінових заходів для поліпшення ситуації. Необхідний передусім зважений, системний підхід до вирішення ключових проблем даного напрямку. Проте аналіз сучасного стану системи охорони культурної спадщини не тільки нашого краю, а й України, засвідчує, що багато проблем у сфері охорони культурної спадщини накопичувалися упродовж десятиріч.

Серед негативних чинників, які перешкоджають подальшому розвитку процесів управління охороною культурної спадщини не тільки у Чернівецькій області, а й в інших регіонах, варто виокремити наступні моменти: 1) відсутність цілісної системи державного управління та спеціального уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань охорони культурної спадщини, неефективна державна регіональна політика; 2) за тривалий час економічної кризи та стагнації бюджетне фінансування культурної сфери значно знизилося; 3) розгалуженість нормативної бази не